27/05/2019

“Με την προσευχή επιτυγχάνεται η απελευθέρωση του ανθρώπου από τα πάθη και τον εαυτό του”

/ Γνώμες

π. Δημήτριος Στανιλοάε

Η προσευχή ελευθερώνει τον άνθρωπο, τον απαγκιστρώνει από την εξωτερική φύση κι από τον ίδιο του τον εαυτό. Με τον τρόπο αυτό, κρατά την ψυχή του ανοιχτή απέναντι στο πρόσωπο του Θεού. Αυτός που δεν προσεύχεται μένει δέσμιος, εγκλωβισμένος στον σύνθετο μηχανισμό της εξωτερικής φύσης και των εμπαθών ροπών· των ροπών που κυριαρχούν μέσα του ακόμα περισσότερο κι από τη φύση.

Η προσευχή, ως αίτημα-παράκληση, εξασφαλίζει την ελευθερία απέναντι στους σύνθετους μηχανισμούς του εξωτερικού κόσμου, οι οποίοι εναρμονίζουν τους νόμους της φύσης μεταξύ τους. Με το αίτημα-παράκλησή του ο άνθρωπος εκδηλώνει την πεποίθησή του πως αυτοί οι μηχανισμοί είναι απλά ενδεχόμενα και παράγονται από την ελεύθερη παρέμβαση του υπέρτατου προσώπου που τους δημιούργησε. Αυτή η πεποίθηση στηρίζεται πάνω στο γεγονός πως ακόμη και τα ανθρώπινα πρόσωπα μπορούν να συνθέσουν ελεύθερα κάποιους μηχανισμούς φυσικών νόμων και να τους κατευθύνουν προς συγκεκριμένες στοχεύσεις της επιλογής τους. Το πνεύμα του ανθρώπου έχει τη δύναμη να επιλέγει και να βάζει το σώμα να εκτελεί κινήσεις της επιλογής του· μέσα από αυτές τις κινήσεις και μέσα από τα εργαλεία που προεκτείνουν τη δράση τους, αποκτά εξουσία πάνω στα πράγματα και τις δυνάμεις της φύσης. Αυτή την εξουσία μοιράζονται εξίσου και οι άλλοι άνθρωποι. Μπορώ να απευθύνω ένα αίτημα στους άλλους προκειμένου να επιτύχω μια χρήσιμη για μένα παρέμβασή τους στους μηχανισμούς των φυσικών

νόμων. Έτσι, μέσα από τα πράγματα και τις δυνάμεις της φύσης, μπορούν οι άνθρωποι να αναπτύξουν μεταξύ τους έναν ελεύθερο διάλογο. Κάθε άνθρωπος με τη δράση του πάνω στη φύση, εκδηλώνει τη δική του ελευθερία, και απευθύνοντας στους άλλους ένα αίτημα, κάνει τη δική τους να εκδηλωθεί. Όμως αιτούμενος μια ελεύθερη παρέμβαση του άλλου, ο άνθρωπος προσδοκά μία απελευθέρωση και για τον εαυτό του, μιας και χωρίς αυτή την παρέμβαση του άλλου δεν θα μπορούσε από μόνος του να διαχειριστεί κάποιους συγκεκριμένους μηχανισμούς της φύσης.

Συνεπώς, γιατί να μην πιστέψουμε και στη δυνατότητα παρέμβασης του υπέρτατου προσώπου που δημιούργησε τη φύση μαζί με τους νόμους της; Αν γενικά φαίνεται πως η φύση αποτελεί για τον άνθρωπο ένα ενδεχόμενο δράσης, τότε αυτό αποδεικνύει πως η φύση δημιουργήθηκε ως πεδίο ανοιχτό στις παρεμβάσεις των πρωτοβουλιών· ως πεδίο ελεύθερου διαλόγου μεταξύ των ανθρώπων. Αυτό σημαίνει πως η φύση δημιουργήθηκε ως θεραπαινίδα της ελευθερίας και συνεπώς εκ μέρους μιας Ελευθερίας. Γιατί λοιπόν αυτή η δημιουργός ελευθερία να μην μπορεί να επέμβει στους μηχανισμούς της φύσης, και μάλιστα με έναν τρόπο πιο αποτελεσματικό από τις ελευθερίες των ανθρώπων; Ο κόσμος δεν έχει νόημα παρά ως πεδίο διαλόγου μεταξύ Θεού και ανθρώπων. Οι άνθρωποι, μέσα από τα έργα τους, αποκρίνονται στο δημιουργικό έργο του Θεού στον κόσμο. Και με την προσευχή τους αιτούνται των παρεμβάσεών Του. Με την προσευχή τους οι άνθρωποι εκδηλώνουν την πεποίθησή τους πως η ελευθερία του Θεού παρεμβαίνει στον κόσμο για το δικό τους καλό. Με την προσευχή τους εκδηλώνουν την πεποίθηση πως ο άνθρωπος δεν είναι ένα απλό γρανάζι στο μηχανισμό της φύσης. Με την προσευχή τους εκδηλώνουν την ιδιαίτερη φροντίδα του Θεού στον άνθρωπο.

Θα μπορούσε να αντιταχθεί πως ο άνθρωπος μπορεί να επέμβει στους μηχανισμούς της φύσης, επειδή το πνεύμα του είναι τόσο στενά συνυφασμένο με το σώμα του (και μέσω αυτού με τη φύση που το περιβάλλει), ώστε οι κινήσεις του αντανακλούν αναπόφευκτα στη φύση. Όμως γιατί να μην δεχτούμε επίσης πως μεταξύ του Θεού και του κόσμου υπάρχει μία αδιάρρηκτη συνάφεια; Γιατί να μην δεχτούμε πως Θεός και κόσμος είναι τόσο συνυφασμένοι, ώστε ο κόσμος να είναι ριζωμένος στον Θεό και οι κινήσεις Του, αν και ελεύθερες, να αφήνουν πάντα το αποτύπωμά τους στη φύση; Επομένως, όπως η συνάφεια μεταξύ του ανθρώπινου πνεύματος και του υλικού κόσμου είναι ένα μεγάλο και άλυτο μυστήριο, κατά τον ίδιο τρόπο, κι ακόμα περισσότερο, η συνάφεια του κόσμου με τον Θεό είναι ένα μυστήριο μεγάλο και απροσπέλαστο. Εξάλλου, δεν μπορούμε να διακρίνουμε «ατόφια» ύλη (ως ουσία ξεχωριστή) ούτε μέσα στο σώμα του ανθρώπου, ούτε μέσα σ’ όσα προσλαμβάνει ο άνθρωπος διά των αισθήσεών του. Κι ακόμα πιο δύσκολα θα μπορούσαμε να διακρίνουμε στον κόσμο συνολικά, ύλη κενή θείου πνεύματος. Αν μπορούσαμε να

βρούμε κάτι τέτοιο, τότε ο κόσμος αυτός, σαν περίκλειστος μηχανισμός απόλυτα προσδιοριζόμενος από νόμους επιστημονικούς, θα ήταν άνευ νοήματος.

Με την προσευχή του ανθρώπου εκδηλώνεται και ενεργοποιείται αυτός ο ελεύθερος διάλογος μεταξύ Θεού και ανθρώπου, σ’ αυτόν εδώ τον κόσμο, αλλά και πέρα από αυτόν.

Όμως, με την προσευχή επίσης εκδηλώνεται και ενεργοποιείται η απελευθέρωση του ανθρώπου από τα πάθη και τον εαυτό του.

Τα πάθη αλυσοδένουν τον άνθρωπο στην εξωτερική φύση, τον κάνουν δέσμιό της. Αν μέσα από την επιστήμη φανερώνεται η υποδούλωσή του στη φύση θεωρητικά, μέσα από τα πάθη συντελείται πρακτικά-ηθικά. Με τα πάθη ο άνθρωπος υποδουλώνεται σ’ αυτό που είναι η φύση: μια φύση μεταπτωτική, εξαγριωμένη – κι αυτό δείχνει και πάλι πως η φύση δεν έχει τη δύναμη να αυτοπραγματωθεί. Τα πάθη είναι ένα κράμα φύσης και πνεύματος – ενός πνεύματος όμως απισχνασμένου, που λειτουργεί πάνω στη φύση διαστροφικά· και μιας φύσης επομένως διεστραμμένης, που λειτουργεί πάνω στο πνεύμα κυριαρχικά.